DISSERTATIO MEDICO-PRACTICA
INAUGURALIS,
DE
PERIPNEUMONIA
VERA.

QUAM,

FAVENTE DEO TER OPT. MAX.

Ex Auctoritate MAGNIFICI RECTORIS,

D. GERLACI SCHELTINGA,

J. U. D. ET JURIS CIVILIS IN ACAD. LUGD. BAT.
PROFESSORIS ORDINARII,

NEC NON

Ampliſſimi SENATUS ACADEMICI *Conſenſu,*
& *Nobiliſſimae* FACULTATIS MEDICAE *Decreto,*

PRO GRADU DOCTORATUS,

Summisque in MEDICINA Honoribus & Privilegiis
rite & legitime conſequendis,

Eruditorum examini ſubmittit

CAROLUS CARNIER,
WADDINXVENIENSIS BATAVUS, CIVIS SCHOONHOVIENSIS.

Ad diem 24. *Novembris* MDCCLXI. *H. L. Q. S.*

LUGDUNI BATAVORUM,
Apud JOANNEM BOS, 1761.

VIRIS

PLURIMUM REVERENDIS,

NOBILISSIMIS, AMPLISSIMIS,

D. GERARDO CARNIER,
ORACULORUM DIVINORUM INTERPRETI FIDELISSIMO, EMERITO DIGNISSIMO,

PARENTI OPTIMO, OMNI, QUA PAR EST, PIETATE ET REVERENTIA AETERNUM PROSEQENDO.

D. FRANCISCO LIETAERT,
J. U. D.
BAILLIVO CHOMARCHO ET SECRETARIO IN PAGIS NIEUKOOP, NOORDEN, ET ACHTIENHOVEN,

FRATRI AFFINITATIS VINCULO MIHI CONJUNCTO, CARISSIMO.

D. PETRO DOESBURG,
MYSTERIORUM DIVINORUM IN ECCLESIA, QUAE CHRISTO COLLIGITUR IN PAGO VULO VARICK, QUONDAM INTERPRETI FACUNDISSIMO,

MAGNO MEO AVUNCULO, OMNI HONORE ET AMORE COMPLECTENDO.

D.

D. JANO VAN VOORST,
GUBERNATORI SUPREMO QUONDAM IN REGIONE GUINEAE.

D. THEODORO LAMBERTO DOESBURG, J. U. D.
TOPARCHAE IN VARICK ET WYENRAADEN,
COGNATIS MEIS EXOPTATISSIMIS AD ROGUM USQUE COLENDIS.

SACRUM.

DISSERTATIO MEDICO-PRACTICA
INAUGURALIS
DE
PERIPNEUMONIA VERA.

§. I.

Exacto vitae Academicae curſu, ſummos artis Medicae celebratiſſimae honores ambire, ſuſtineo. Ad eos rite conſequendos, ſpecimen editurus Studiorum, animum induxi, de *Peripneumonia Vera* agere. Haec inter morbos, quibus genus humanum non raro afficitur, graviſſimos a Medicis Practicis referri ſolet. Inflammatio eſt, magis mi-

nusve vehemens, quae proxime in pulmones, tam dextrum, quam ſiniſtrum, vel in utrosque ſimul incidere poteſt. Ampliſſimam ejus, ſi vel ſolam quis ſpectet, conſiderationem eſſe, verſatus parum in Praxi nemo non noverit. Quare brevitatis ſtudioſus hiſtoriam Viſcerum illorum thoracis principum Anatomicam omittendam duxi. Licet eam ut notam hic ſupponere, quam ceterum deſcribere, non injucundum foret. Aggredior ergo rem ipſam, & tenuitatis meae probe conſcius, rogo L. B., ut conatus juveniles aequi bonique conſulere velit.

§. II.

Peripneumonia nomine ſic vocatur Graeco, compoſito ex περὶ & πνεύμων, origine ſua affectum, circa pulmonem naſcentem, latinis innuit. Significatio autem haec ejus generalis uti olim, ita & nunc, Medicis ſtricte denotat *inflammationem*, vel *phlegmonem pulmonum, nec non membranarum, viſcus illud cingentium, cum febre acuta, anxietate, ſpirandi anguſtia, tuſſi, dolore gravativo, magis minusve acerbo* &c. *conjunctam*. Definitio haec, ut apparet, peripneumoniam ſiſtit *veram*, quam diſtinguere oportet a *Notha*, vel *Spuria*, quae a priori tam ortu ſuo, quam decurſu plurimum differt. Notiſſimum eſt, veram illam a Practicis diſpeſci in *humidam* & *ſiccam*, *Idiopathicam*, & *Symptomaticam*, *Sporadicam*, & *Epidemicam*. Species hae quales ſint, & quomodo diſcrepent, facile cognoſcitur. Sed neceſſum erit, peripneumoniam, modo

modo definitam, accuratiori indagationi ſubjicere. Inflammationem iſtam proxime vel pulmonum vaſis, vel membranis ut diximus accidere, cadaverum, morbo illo, extinctorum, inſpectio, cauſarum applicatarum vis & effectus, inde redundantes, clare docent.

§. III.

Interea, quae Nobis conſideranda ſunt, primo occurrunt *ſigna diagnoſtica*, quibus peripneumonia (§. II.) praeſens ſeſe prodat. Neceſſe eſt ea bene perſpecta habeantur, ad hoſtem, quo medico confligendum, recte detegendum. Illa vel *communia* ſunt cuilibet inflammationi, ut febris acuta, dolor, aeſtus, & ſymptomata plura; vel *propria*, quae ad peripneumoniam ſolam pertinent. Poſteriora tam multa & varia habentur, ut ad certas claſſes vix revocari poſſint. Obſervant Practici, qui iis deſcribendis operam dederunt, memorantque anxietatem ſummam; reſpirationem difficilem; & quandoque ſtertore moleſtam, anguſtationem thoracis, cum obtuſi doloris ſenſu; jactationem corporis; genarum oculorumque ruborem, e livido in purpureum vergentem; tuſſim valde incommodam, vel ſiccam, vel humidam, accedente excretione ſputi, ſanguinolento-ſanioſi, viſcoſi, flaveſcentis; pulſum debilem undoſum, ſaepiſſime inaequalem & intermittentem; frigus in extremis, quod peſſimum, & calorem ſummum in interioribus; debilitatem ſubitaneam; pervigilia; deliria magis minusve

ve intenſa; decubitum inlatus adfectum aegerrimum; nares expanſos; linquam exſertam; &c. Quo jam plura horum ſignorum ſimul emergunt; eo plus portendere periculi, ex Prognoſi mox patebit. Non omnia vero, quae enumeravimus, ſimul & ſemper adſunt; ſed alia aliaque pro ſedis inflammationis diverſitate, morbi vehementia, & duratione.

§. IV.

Ne inter tot ſigna, quot prodeant (§. III.), dubii haereamus; Medici ſagaciores quaedam conſtituunt, *Pathognomica* dicta. Haec ordine ſequuntur notanda, diſtinctam veluti morbi interni faciem exhibentia. Peripneumonicus continua laborat febre acuta; anhelat multum & aegre ſpiritum ducit; tuſſit acriter cum vel ſine ſputi evacuatione, & dolorem ſentit gravativum, plus minus ingratum in pectore, & ſuffocationis anxietate premitur.

Ut vero peripneumonia vera a ſpuria dignoſcatur; ſcire oportet, illam plerumque invadere exercitatos, robuſtioresque homines; & alteram debiliores, minus actuoſos, leucophlegmaticos, Catharroſisque fluxionibus obnoxios. Priorem itidem frequentius infeſtare aetatem conſiſtentem, juvenilem puta & virilem; Poſteriorem ſenilem. Veram porro naſci ex ſpiſſitudine inflammatoria; Notham ex Viſcido lento, inerti, pituitoſo & frigido. Quibus addendum, peripneumoniam noſtram ut plurimum quam ſubitiſſime exoriri, graviora ſtatim inducere ſymp-

ſymptomata, eaque brevi ad ακμὴν tendere; & ſpuriam lentiori gradu procedere. Quibus accurate perpenſis, certa peripneumoniae verae diagnoſis obtinetur.

§. V.

Verum non pauca ex enarratis (§. IV.) ſigna peripneumoniae cum pleuritide communia exiſtere, conſtat. Ad ea curate diſtinguenda, ne error oriatur, animus ſedulo adverti debet. Obſervatur nempe peripneumonia majorem parere anxietatem, & ſuffocationis metum, quam pleuritis, in qua etiam dolor ſaevit atrocior, punctorius, & lancinans; Pulſus praeterea adeſt durus, & renitens, qui peripneumonicis, imminuto multum, vel impedito ſanguinis tranſitu a corde dextro ad ſiniſtrum, mollis evadit. Quid? quod doloris, quoque ſedes differat, & vomitus in peripneumonia frequentius, quam pleuritide, ſuboriatur. Peripneumonia demum ab aſthmate diſtinguitur praegreſſa vel comitante febre, & reliquae illius ſpecies (§. II.) ſignis evidentiſſimis patent. Ita epidemicae ſunt, ſi plures eodem tempore corripiantur aegri; ſymptomaticae, ſi per metaſtaſin materies inflammatoria ex alio loco ad pulmones ſit delata; ſicque de ceteris, quibus recenſendis non opus eſt inmorari.

§. VI.

Proximum eſt, convenienti naturae ordine, peripneumoniae geneſin ſpeculari, quae Nos ad *cauſarum* ejus perluſtrationem recta ducit. Variae illae ſunt tam forma, quam vi ſua, qua magis minusve violentam agunt tragoediam. Poſſunt commode, diſtinctionis doctrinae cauſa, in *univerſales*, cuilibet inflammationi communes; & *Particulares*, inflammationem determinato quodam modo in organum pneumaticum dirigentes, diſpeſci. Miſſis prioribus, ne a ſcopo aberretur; poſteriores dedito ſtudio enumerare & expendere oportet. Solent, melius ut perſpiciantur, in medicorum Scholis in proximam & remotam diſtingui; licet certa quadam ratione phyſica omnino cohaereant.

§. VII.

In enumeratione cauſarum peripneumoniae (§. VI.) primo quidem loco *proxima* deſcribenda venit. Ea eſt ejusvis, qua immediate, ſeu directe, ut loquuntur, peripneumoniam producat, praeſentemque a principio ad finem complectatur. *Vera*, quae merito admittenda, rejectis aliis, ingenioſe fictis de acido, in humoribus peccante, ſimilibusque, conſiſtit *in obſtructione calida cum diatheſi inflammatoria, arterioſis pulmonum vaſis infixa, accedente valido motu a tergo, febris acutae impetum ſequente.*

Re-

Remotae, quae appellantur duplicis ſtatuuntur generis, nempe *praediſponentes* & *procatarcticae.*

§. VIII.

Praediſponentes (§. VII.) peripneumoniae cauſae, omnibus illis continentur diſpoſitionibus, quibus corpus, cui inſitae, prae aliis inflammationi illi obnoxium reddatur. Inter eas primo ſe offert *aetas*, cujus qualicunque vitio juniores, & artubus valentes magis, quam ſenio affectos homines in peripneumoniam inclinare, conſtat. Spectat huc etiam *plethora*, quae plurimum, ut ſic dicamus, inflammationi favet, adeo ut & materiem & cauſam ſubminiſtret. Anſam porro praebet *praeternaturalis* thoracis *conformatio*, ſive ſit a nativitate, vel alia cauſa adverſa; teſtibus gibboſis, ſimilibusque, quibus frequenter pleura pulmonibus accreta eſſe ſolet. Sed praecipuis hiſce cauſis annumerari poſſunt & debent *crebriores* ejusdem *mali reditus*, qui, quo plures ſunt, eo majorem iterum iterumque invadendi poteſtatem nanciſci, videntur. Quibus demum adjici poſſunt multifaria *artificia*, Metallurgis, Chimiſtis, Lapicidis &c. maxime fatalia; acri frigore horrens *aëris temperies*; ſtatus *graviditatis* &c. Verum utut ſaepiſſime praediſpoſitiones adſint; non tamen ſemper ad peripneumoniae generationem abſolute requiruntur. Equidem inflammatio illa quin in hominem, integerrima valetudine praeditum, & nihil forte ſeminii morboſi alentem interdum irrumpat, nemo facile dubitet. Poſſunt

ſunt certe occaſionales cauſae adeo violentae contingere, quae proxime organum incurrant pneumaticum, & ſine ulla praediſpoſitione peripneumoniam gignant.

§. IX.

Occaſionales peripneumoniae cauſas omnes illae habendae ſunt, quae faciant, ut ſanguis in pulmonum arteriis ſtaſin concipiat. Differunt vehementer inter ſe, & reſident vel in ſolidis, vel fluidis, vel utrisque ſimul. Partes ſolidae enim vaſculoſae, Pathologia Medica docente, poſſunt per *ἐμφραξιν*, aut *θλίψιν*, vel *ϛενοχωρίαν* &c. tam vehementer impediri, ut aequalem humorum curſum intercipiant. Fluida ſpiſſitudine morboſa, varia cacochymiae inducta ſpecie, adeo etiam mutare queunt, ut mobilitatem permeabilitatemque ſuam exuant. Ad haec referre licet errores loci, humoribus ex ſerie ſua in alienam, minus patentem abductis. Paucis, quidquid liberum ſiſtat humorum motum, vel impediat, cooriente ſtimulo febrili, ſyſtema nerveum nimium laceſſente; id cauſarum occaſionalium claſſi inſcribendum. Ad hanc a longo jam tempore *res* quaedam, quas *non naturales* appellant, reduci ſolent, numero ſex ſtatutae, quae ſunt 1° Aer; 2°. Cibus & potus; 3° motus & quies; 4° ſomnus & vigiliae; 5° Excreta & retenta; 6°. animi affectus.

§. X.

§. X.

Inſtituti ratio jubet, ut perquiratur quaenam res non naturales, & quomodo, peripneumoniam ingenerent. Inter eas principem tenere locum *aerem*, apertum eſt. Hic, quo nemo nec per minimum temporis carere poſſit, multiplices ſubit viciſſitudines, foecundae peripneumoniae genetrices. Externus intemperatus, proxime per os in pectus ruens, intrat pulmones, eosque neceſſario noxiis qualitatibus ſuis plus minus graviter adficit. Qualitates illae ſitae ſunt in humiditate, ſiccitate, calore, frigore, gravitate, levitate, & impuritate, ab exhalationibus cauſticis, adſtringentibus, coagulantibusque nata. Aer jam humiditate ſua peripneumoniam creare poſſe, facile demonſtratur. Talis enim laxando fibras vaſorum pulmonalium, actionem eorum debitam in humores imminuit, illosque, ſpisſiores factos, in vaſculis minimis ſtagnare cogit. Idem, ſic conſtitutus perſpirationem ſanctorianam vehementer remoratur, eoque anſam dat mucoſis ſeroſisque humoribus, in pulmone accumulandis. Si ſiccitate peccet aer, nihil minus, quam humiditate ſua, pulmonibus nocet. Facit enim, ut ſyſtema aeriferum, ſubducto madore naturali, exareſcat, avolent ſubtiliora, crasſiora coeant, & omnia quaſi habitum inflammatorium contrahant. Mutationes hae incidunt graviores, ſi atmosphaerae calor accedat, quo urente, ſanguinis noſtri motus non poteſt non acrius intendi, difflatio mobilio-

 rum

rum augeri &c. Sed nihil mitius calidiori juſta agit aer frigidus. Hic inimica, qua pollet, vi conſtringit vaſa, ſanguinemque inſpiſſat, adeo ut anguſtiores vias debite percurrere nequeat. Atque hinc fieri ſolet, ut tempore hyemali acutiori, plures exſurgant inflammationes, quam aeſtivo temperato, praeſertim ſi ſimul motus animalis validior inſtituatur. Aer porro, praeter modum gravis, ceu aucto pondere corporis ambitum premendo, vaſa anguſtat, humoresque a periphaeria ad centrum urget, compellitque. Unde aptam naſci conditionem ad inflammationem contrahendam, liquido apparet. Contra levior aer, quam ſalubris eſſe ſolet, imminuta presſione, ſolida noſtra ad majorem dilatationem disponit, qua accidente, liquida, ſuperato tono naturali, illa diſtendunt, & in vaſorum ordines ſubtiliores excurrendo inflammationem per errorem loci creant.

Cauſtica tandem, adſtringentia, vel coagulantia, pulmonibus noſtris maxime adverſa eſſe, in confesſum venit. Etenim, ubi illorum ſuperficiem internam attingant, excitato ſpasmo, fibras adſtringunt, & adeo arctant vaſcula, ut fluida intercepta inflammatoriam induant naturam. Hinc non in frequenter contingit, ut ejusmodi pernicialibus valde particulis inquinata Atmoſphaera, violente oboriantur inflammationes, brevi ſaepe numero funeſtae. Quo plures nunc ex memoratis qualitates nocivae aeri inhaerent; eo plus nobis minantur periculi.

§. XI.

§. XI.

In expoſitione cauſarum Peripneumoniae occaſionalium ad *ingeſta* transeundum eſt. Haec, quae ad cibum & potum referri ſolent, vel *quantitate*, vel *qualitate*, peccare vulgo dicuntur. Quod quantitatem attinet; haec, multos inter morbos, variosque, pulmonum inflammationes ingenerare poteſt. Diſtentus enim nimis ventriculus cibis cedit facile & antrorſum & ſurſum, eoque repreſſo diaphragmate, obſtat, quo minus thorax rite amplietur. Quo facto, ſtatim iter ſanguinis per pulmones impeditur, ejusque in extremis vaſculis ſtagnatio producitur, quae, ſi febrilis ſtimulus innaſcatur, obſtructionem inflammatoriam excitet. Hujusmodi caſum infelicem, & notatu dignum, ab erudito Medico & amico exoptatiſſimo, W. L. VEERMAN mihi relatum memini. Obſervaſſe ſe nempe dixit, Peripneumoniam ortam homini, qui panis calentis nimium ingeſſerit, praegreſſis ſummis anxietatibus. Praeterea ubi plus alimentorum, quam natura ferre queat, ſumitur, abundantior chylus, multis ſcatens cruditatibus, ad interiora raptus, ſanguinem onerat, & inquinat, ita ut vaſorum pulmonalium anguſtiis impactus ad ſtaſin inflammatoriam deducatur.

§. XII.

Ad *ingeſtorum qualitates* noxias pervenimus. Hae principum Practicorum conſenſu, vel pendent ab in-

indole *acri*, vel *viſcida*, vel *oleoſa*. Extra dubium poſitum eſt, acria ex primis viis in ſyſtema circulatorium poſſe irripere. Ingreſſa hoc, irritando vaſa, ſanguinem circumvehentia, motum ejus reddere rapidiorem, nimium accendere calorem, & peripneumoniam conflare. Viſcoſa ſi fuerint ingesta, idem quoque malum invehunt. Fatendum quidem, quod primae digeſtionis officinam maxime gravent, & viſcera abdominalia infarciant. Verum tamen poſſunt & inquilinis miſta, & diluta humoribus, ad pulmones deferri, & ibi inflammationem citius tardius procreare. Si tandem ingeſta oleo redundent, humoribus ſaepiſſime Phlogoſin induci, conſtat. Etenim moleculae ejus craſſiores & tenaciores, per maſſam ſanguineam diffuſae, vascula minora facile inſident, obturant, & rancorem nactae, peſſimo ſtimulo inflammationis cauſae evadunt. Uti jam eſculenta, ita etiam potulenta noxia valde deprehenduntur. Frigida alia, calente corpore hauſta, perniciosſam vim ſuam tum liquida inſpiſſando, tum conſtringendo ſolida exerunt. Acida, calide adhibita dum partes firmas laxant valide, & enervant, fluidas autem diſſolvunt, & attenuant, errores loci producunt. Spirituoſa volatilia aeſtu illato corpus incendunt, eoque ut & effecto ſanguinis coagulo peripneumoniam excitare valent.

§. XIII.

§. XIII.

Quomodo jam *motus* & *quies* peripneumoniae ortum praebeant, ordine nunc diſpicere oportet. Sed de animali juſto incitatiori, primo dicendum eſt. Hic quando nimis diu continuatur, humoribus circulantibus maximum addit velocitatis gradum, & ubique nimium diffundit calorem. Unde neceſſario diſſipatio liquidorum, craſſiorumque condenſatio exiſtunt, quas ſtaſis inflammatoria plerumque ſequitur, ex qua, pulmonibus infixa, peripneumonia provenit. Poſſunt huc referri omnis generis exercitia validiora, & imprimis illa, quibus maxime agitatur organum reſpirationis; ut clamores, tubarum inflatus, cantus, ſternutatio, tuſſis &c. Quies, diu nimis protracta, contrario modo inflammationem noſtram gignit. Quandoquidem lentorem humoribus & ſolidis inertiam creat; fieri poteſt, ut vaſa pulmonalia obſeſſa adveniente febri, impetum augente circulationis, revera inflammentur.

§. XIV.

Cauſis procatarcticis Peripneumoniae jure meritoque annumerantur *ſomnus* & *vigiliae*. Utriusque exceſſus eſt, qui noxam adfert. Prioris effectus conveniunt proxime cum iis, qui a nimia quiete proficiſcuntur (§. XIII.) Poſterior vero cauſa, quae in vigiliis nimiis conſtat, motus fervidioris inpreſſionibus fortioribus reſpondet, ita ut in claſſe cauſarum locum ſibi hic vindicet.

§. X V.

Quibus perſpectis; *excretorum* & *retentorum* vis Peripneumoniam ſuſcitandi, facile cognoſcitur. Excreta, (ubi ea egeruntur, quae forent retinenda,) ſi modum excedant, ſive per vias emittantur naturales, vel praeternaturales, ſaepe numero inflammationes peperiſſe diriſſimas, obſervantur. Ratio, quae doceat experientia, amplectitur. Certiſſimum eſt, excretionibus nimiis corpora ita exhauriri posſe, ut vires vitae concidant. Hinc languentibus maxime actionibus vitalibus, humores degenerant, ſpiſſeſcunt, & haerent inertes. Sed mobiliora ſenſim magis magisque ſecedunt, remanent inertiora, figuntur, & obſtructiones faciendo, quamvis lentas vel frigidas, poſſunt ſucceſſu temporis injicere inflammationem. Retenta, (ubi intus in corpore continentur excernenda) quae varia ſunt, ad geneſin inflammationis plurimum faciunt. Ubi ſalutaria ceterum, qualiacunque fuerint, retinentur, plethoram conficiunt, inflammationis cauſam frequentisſimam (§. VIII.). Eodem ex fonte variae fluunt corruptiones, congeſtiones, ſtagnationes, metaſtaſes, &c.

§. X V I.

Animi affectus inter cauſas Peripneumoniae procatarcticas maxime eminent. Incredibile eſt, vehementiores paulo ſi excitentur, quam mirifice totam

tam fere vitae oeconomiam convellere poſſint. Omnis fere generis motus praeternaturales ſunt, in quos homines conjiciunt. Ex iis non raro conſequuntur inflammationes ſubitiſſimae peſſimaeque. Proponamus E. G. nobis hominem, terrore correptum graviori. Ille fulmine veluti percuſſus quandoque obrigeſcit ſtatuae ad inſtar, interdum animo cadit, horrore perfuſus frigido; aliquando convulſionibus tentatur, & ſpasmis violentiſſimis aliaque ſubit plura horrenda valde mala. Conſtrictis partibus exterioribus, ſanguis ad interiora pulſus, opprimit cor & pulmones, ita ut ibi & obſtruat vaſa, & inflammet.

§. XVII.

Praeter cauſas expoſitas peripneumoniae occaſionales occurrunt adhuc plures. Tales ſunt, quae potiſſimum nominandae, metaſtaſes, praegreſſos ſequentes morbos. Equidem notiſſimum, materiem inflammatoriam, purulentam, & qualemcunque pravam, ex alia, magis minusve remota corporis noſtri ſede ad pulmones poſſe transferri, & inflammationem adducere. Haec quin etiam quam maxime metuenda ſit, in hydrope pectoris, empyemate &c. nemo Medicorum amplius dubitat.

§. XVIII.

A cauſis peripneumoniae ad *effectus* inveſtigandos accedimus. Hi exhibent proprie, qui ſenſibiles

les ſunt *ſymptomata*, eaque varia referuntur. Non abs re erit, praecipua, in diagnoſi propoſita, paulo curatius hic perpendere. Inflammatione ſcilicet enata, vaſcula pulmonum variam, & magis minusque incommodam ſuſtinent violentiam. Hinc praeter modum diſtenduntur, atteruntur percelluntur-que, adeo ut tumor inflammatorius magis magisque creſcat, ut & calor, dolor, anxietas &c. Praeterea, obſtructis pulmonibus, ſanguis a capite deſcendens circa cor dextrum accumulatur, & occupat vaſa altiora exterioraque; unde facies tumet, turget, rubet &c. Solet inſuper peripneumoniam comitari reſpirationis difficultas, quae a pulmonum infarctu ortum ducit. Ex quibus etiam patet, cur peripneumonici non niſi parum ſpiritus, eumque creberrime trahant. Natura, cum inſpiratione commoda perfungi nequeat, ut ſaluti proſpiciat periclitanti, breviori ſaepiusque repetita utitur. Certis quoque obſervationibus conſtat, exſpiratum aerem ſemper ſolito eſſe calidiorem, aeſtus interni praeternaturalis effectum. In peripneumonia dein ſemper vere magis minusve violenta inſiſtit tuſſis. Haec ab agente intus hoſtili ſtimulo proficiſcitur, & praeſtat fere, idem, quod concuſſio major. Strepitus inſuper haud infrequens in pectore audiri ſolet. Oritur ille vel a ſiccitate, calore inflammatorio producta, vel ab inſpiſſatione humorum. Tandem accedunt adhuc coeffecta varia, ex prohibito ſanguinis deſcenſu vel reditu e cerebro redundantia; E. G. coma, phrenitis, delirium, pervigilium, paralyſis &c. Atque haec praecipua ſunt, quae

quae ad peripneumoniam pertinent, ſymptomata. Poſſent quidem, ſi animus eſſet, auctores evolvere, addi plura; ſed ſufficiant ſcopo noſtro allata.

§. XIX.

Ad plenius cognoſcendam peripneumoniae naturam, neceſſe eſt, ejus *prognoſin* exhibere. Haec Medicum inſtruit de vario morbi exitu, ſecundo, vel ſiniſtro, magis vel minus periculoſo. Liquet, ſpectato pulmonum in microcosmo uſu ſummo, eorum inflammationem nunquam parvi momenti eſſe habendam. Certe nulla actio vitae magis neceſſaria nobiliorque datur, quam reſpiratio, qua laeſa ergo in loco ancipiti plerumque verſatur aeger. Quid ni omni momento periculum increſcit, cito dum augetur morbus ex eo, quod ſanguinis undae, continuo advolutae, in locum obſtructum impellantur. Sed, quod plurimum infert diſcriminis, eſt irrequietus pulmonum ſtatus. Vix videtur materies inflammatoria ex anguſtiis ſuis expediri poſſe, niſi adſit quies, vel conciliari poſſit. Quare, impedita, vel multum tardata, reſolutione, mutationes graviores ſenſim gravioresque imminent. Quod demum arti multum adverſatur, eſt morbi ſedes, ad quam proxime remedia applicari nequeunt, & pleraque plus minus mutata tantum perveniunt. In genere autem, ut certa quaedam prognoſis formetur; notandum ſedulo, periculum majus minusve ſubeſſe peripneumoniæ, prout in diverſae temperiei corpora incidat, atque a gravioribus, vel levioribus,

cauſis ſit excitata, quibus effectus reſpondeant. Notant Obſervatores, fide digni, peripneumoniam in ſtrictioris compagis hominibus, ceteris paribus, majori cum periculo conjunctam eſſe, quam in laxioris contextus. Inde magis exitioſam evadere viris, quam femellis, in quibus ob vaſorum laxitatem, teneritatem, & humorum gravitatem minorem, reſolutio felicius ſuccedat. Apparet hinc, quid ſtatuendum de corporibus exercitatis, vel otioſis, calidis vel frigidis, junioribus vel ſenioribus (§. VIII). Verum tamen periculi magnitudinem tuto ſemper cauſarum plurium, vel pauciorum, gravitate metiri licet. Ita minor longe ab aliqua accidat aeris intemperie quam emanationibus venenatis &c. Major autem, ubi inflammatio ceu ſecundarius morbus alio ſupervenit, & contra. Metaſtaſis enim, undelibet oriunda, ſi ex ignobiliori ad nobilius viſcus pertineat, proſtratis jam naturae viribus, ſemper ſuſpecta & pertimeſcenda eſſe, animadvertitur. Ex quibus, quae ad ſymptomata ſpectent, animo facile aſſequi dantur. Scilicet quo numeroſiora vehementioraque concurrunt; eo praeſentius adeſſe periculum, & contra. Quare, quo reſpiratio magis intercluſa, dolor pertinacior, ſputorum ejectio parcior, ſitis flagrantior, febris acutior, frigus extremorum inſignius, interiorum calor urentior, excretiones inordinatiores; eo omnia pejora exiſtunt. Poſſent ad haec revocari diverſi geſtus aegrotantium, manuum crebrae ad caput ſublationes, earundem jactationes, feſtucarum flocculorumve venatus &c. Cruſtae denſioris, inflammatoriae dictae, apparitio in

in ſanguine, vena educto; urina ſanae ut & aquoſae ſimillima; ſudores circa cervicem & frontem, & ſimilia ſymptomatum graviſſimorum nomine a Medicis Practicis perhiberi ſolent. Sed ratio maxime habenda pulſus, qui, quo inaequalior, debilior, & mollior; eo circulationis ſtatus anguſtior obtinet, & diſcrimine plenior. Atque haec, ut deterrimam rerum faciem, & plane funeſtam non indicent; ſiniſtri tamen praeſagii recte habentur. E contrario laeta affulget ſpes, ſymptomata ſi leviora emergant, & benigniora, quippe quae mitiorem morbi indolem prae ſe ferunt. Hinc boni multum promittunt toleratio morbi facilis, liberior reſpiratio, doloris lenitas, ſputorum expeditior proventus cum levamine, ſitis multae abſentia, caloris temperies aequabilis, excretionum naturalium laudabilis eventus, ſomni arctioris complexus, ſudorum moderata diffuſio &c. Certe haec ſi obſerventur; natura & ars triumphum canant.

§. XX.

Conſideratio noſtra nunc eo deducta eſt, ut *Peripneumoniae exitus* dicti ſe offerant contemplandos. Diverſi ſunt, quemadmodum in aliis inflammationibus, & tendunt vel ad ſanitatem; vel alios morbos; vel ad mortem. Fauſtisſimus accidit, qui *benigna* vocatur *reſolutio*, adquam proxime accedat *evacuatio critica*. Reſolutio laudata vi vitae fit ſuperſtitis, artisque ſalutaris convenientibus auxiliis adjuta, ubi materies inflammatoria, in

 me-

meabilis & fixa, diſſolvitur, moveturque mobilis, adeo ut vel recta in venas tranſeat, vel retrograda via in vaſa majora remeët. Optimus omnium utique, & optatiſſimus merito ſalutatur hicce eventus. Qui contingere ſolet, ſi motus non ſit nimis vehemens; inflammatio non admodum ſaeva, nec obturatio nimis magna, nec firmiter infixa, temperies laudabilis, blanda humorum craſis, & morbus non nimium provectus. Neque evacuatio critica parum ſe probat, licet gravior exarſerit peripneumonia, dum materies morbifica, minus aſſimilata, natura vel ſola, vel arte miniſtra, & adjutrice, foras elicitur. Frequenter excretio ejusmodi per expectorationem fit, qua ſputa proveniant. Haec boni plurimum praenunciant, ſi cum levatione ſymptomatum copioſa exeant, & probae indolis; qualia ſunt blanda, e flavo albicantia, bene cocta, parum ſanguinolenta, nec foetorem ſpirantia. Contra vero, ſi appareant purulenta, ichoroſa, multum cruenta, vel fuſca &c. Obſervatur quoque materies critica quandoque una cum humoribus ſanis ad tubum inteſtinalem devehi, & renes. Quinimo devehi, ſed rarius ad uterum, naſcente menſtruorum fluxu uberiori; adnares, ſuperveniente haemorrhagia larga, ad ampliſſimam regionem cutis, & eliminari foras ſpecie ſudoris.

§. XXI.

Secundus peripneumoniae *exitus* (§. XX.) multos varioſque complectitur morbos, quos inde ori-

ri,

ri, quotidiana docet experientia. Sic, elapſo reſolutionis termino, inſtat ut plurimum *ſuppuratio*, vel funeratio partis, quae *gangraena* audit, vel *ſcirrhus*. Eveniunt & alia inter mala metaſtatica deliria, phrenitides &c. Quod ſi accidit ſuppuratio, quod verbo monuiſſe ſufficiat, naſcitur apoſtema, ruptis ſucceſſive vaſis inflammatis, & cum effuſis liquidis mirabili quodam modo in liquidum aequabile pus dictum converſis.

Quae actio futura quo pacto praenoscatur, & praeſens dignoſcatur, inquirere ſuperſedemus, relegantes L. B. ad Diſſertationem Inauguralem experti viri W. L. VEERMAN, Anno 1755. editam. Verum, quod praecipue notandum ſi abſceſſus in pulmone genitus, quem vomicam dicunt; haec continuo magnitudine ſua creſcere poteſt, adeo ut totum occupet pulmonem. Ea tunc non raro in phthyſin tranſit, magis minusve deſperatam &c. Ubi ſubito rumpitur, pure in aſperam arteriam rejecto, aliae adverſitates alias ſequuntur. Miſer aeger, praecluſa aeris via, ſubito apnoicus redditur, & ſi puris magna affluat vis, ſuffocatus perit. Idem abſceſſus, ubi diſruptus pus fundit in cavum thoracis, novus incidit morbus, nempe empyema. Innoteſcit hoc ex eo, quod nulla praeceſſerit expectoratio, nec metaſtatica quaedam depoſitio puris ad alia loca, detecto tamen apoſtemate; unde iterum novae inducuntur calamitates, quae plerumque non niſi cum morte ſilent. Poſt empyema remanet ulcus, & fomes, ſi pus non omne reſorptum abducatur. Quod eo tempore intercedit levamen, parvum eſt, & breve evaneſcit.

Prout vero pus ad alia aliaque viſcera, vel organa, agitur, diverſa majoraque, vel minora, creat mala, quae ſuis ex effectibus cognoſcantur. Fiunt tamen, felici ſaepe cum eventu, abſceſſus ad aures, vel crura, hypochondria &c. Quae metaſtaſes an futurae ſint, & quando, certis ex ſignis prædici nequeunt. Sagaciores Medici ſolent tunc agere tantum ſpectatores, ut ea attente obſervent omnia, quae natura curatrix activa moliatur. Ubi autem pus ad aliquam partem fertur, incipit ea magis magisque dolere, calere, tendi, tumere &c. Reliqua, quae huc pertinent, brevitatis ſtudio praetereunda videntur.

§. XXII.

Exitus peripneumoniae in *ſcirrhum* certa ratione ex inflammationis labe conſequitur. Difficilis ille cognitu, forte ſolum ex praegreſſa phlegmone irreſolubili, abſente ſuppuratione, cum reſpiratione laborioſa & anxia naſci concipiatur. Contingit, quando materies inflammans lentior vaſis tam alte & firmiter inhaeret, ut cum iis in tumorem durum, aſperum, & indolentem abeat. Oritur hinc maxime, ubi ſanguinis motus multum torpet, & inflammatio inſidet arteriae bronchiali. Contra haec dum arteriam pulmonalem tenet, ob humorum irruentium impetum ad ſuppurationem, vel & gangraenam, decurrit. Poſtrema haec affectio, ſique alia, maxime metuenda eſt. Naſcitur ab incitatiſſimo humorum incurſu in loca obſtructa & inflammata. Humoribus multiplex tunc ineſſe ſolet acri-

acrimonia, qua citius tardius corrumpant & deſtruant omnia. Futura gangraena animo praecipitur ex violentiorum peripneumoniae ſymptomatum concurſu. Nata ſcitur, ſi, nulla facta reſolutione, nec ſuppuratione, ſymptomata illa increſcant, pergantque, nec non ſputa prodeant prava, tenuia, ichoroſa, livida, atra, & demum ſudores frigidi. Quibus apparentibus, facies exſurgit Hippocratica cum univerſi corporis tabe, quae in mortem deſinit. Atque haec tandem ultimus eſt inflammationis noſtrae exitus, cujus praeſagia ex dictis facile hauriri queunt.

§. XXIII.

Omnis, quae hactenus tradita fuit, morbi theoria ad rationalem ejus curationem ſpectat. Haec ut rite ſuſcipiatur, ad varios peripneumoniae ſtatus ſedulo attendendum eſt. Hi enim ut differunt, variam quoque medendi viam ingredi oportet. In univerſum ea, quae agenda ſunt, ad certas quasdam indicationes referri ſolent. Primae ac praecipuae jubent, ut 1°. omnis cura adhibeatur ad citam eamque benignam reſolutionem obtinendam; 2°. ſi iſthaec obtineri nequeat, ad evacuationes criticas naturae ſalutares, quantum fieri poſſit, provehendas. Quod ad priorem attinet; haec efficitur adminiſtratione prudenti talium remediorum, quae humores obſtruentes ſolvant, vaſa laxent infarcta, & reſolutam materiem vel promoveant, vel retro pellant. Quem in finem commendatur quies corporis

&

& animae; vapor tepidus, infundibuli ope ori, naribusque admotus; balneum pedum, manuum &c. & epiſpaſticorum uſus. Convenit etiam quam maxime victus tenuis, humidus, blandus, tenuioris potus forma exhibendus. Sed princeps, quae huc pertinet, curatio perficitur medicamentis diluentibus & reſolventibus ceterisque, quae uno nomine antiphlogiſtica vocantur. Hisce rite adhibitis, & partibus firmis vaſculoſisque debita laxitas & humoribus meabilitas priſtina conciliari poteſt. Expedit notaſſe, in benigniori peripneumoniae ſpecie, non ſemper neceſſariam eſſe venae Sectionem, vel certe non validam, ne naturae actio turbetur. Plerumque tamen ſanguinis miſſio maximopere prodeſt, nec non lenis alvi ſubductio. In qua medicatione, quae generatim determinari nequit, Medici prudentia omne fert punctum. Ubi natura viam monſtret, qua morbus tollatur, neceſſe eſt, eam ſequi, vel ad ſalutarem exitum dirigere. Quare ſi in principio cum levamine emittantur ſputa; vel materies critica cum urina copioſa & craſſa reddatur; vel fluxus varii, ſeu haemorrhagiae narium, uteri &c. oriantur; evacuationes hae convenientibus pharmacis promovendae ſunt. Ea, quae & qualia ſint, ſingulis accommodata, neminem, in praxi clinica parum verſatum, fugiunt. Non opus hinc videtur in illis deſcribendis inmorari.

Verum ubi conſtat, reſolutionem ſponte, vel artis beneficio, non ſuccedere, nec excretiones ſalutares contingere; Medicus validioribus uti debet armis ad hoſtem pertinacem debellandum. Idcirco in

in adverſo hoc rerum ſtatu, etiam atque etiam requiritur, ut vena ſemel, bis, ter, vel pluries, ſecetur. Iteratam equidem & largam ſanguinis detractionem indicant corpora plethorica, & robuſta, quae vitae viribus maxime pollent. Contra teneriora & debiliora magnam humorum imminutionem, vel eductionem, ſuſtinere non valent. Unde liquet, in venae ſectionis legitima determinatione multum eſſe ſitum. Animadvertere inſuper eſt, quod ars praecipit, venam magno vulnere aperiendam eſſe, quo craſſior ſanguis copioſe ſatis proſiliat. Certiſſimum eſt, in quavis graviori pulmonum inflammatione, ſi ſanguis extrahatur, imminuto circulationis orgaſmo, ſuppurationem & gangraenam optime praecaveri. Quidni etiam, ſubducta humorum maſſa, vaſis libertas conceditur, vel poteſtas, ſeſe expeditius contrahendi, eoque vel infixum retropellendi, vel compactum diſſolvendi. Accedit, quod, depletis vaſis, liberior reddatur & abundantior remediorum ad partem affectam tranſitus. Atque parum intereſt, an brachiorum vena, vel alia incidatur, modo ſanguinis debita eliciatur copia. Non autem in V. S. acquieſcendum, ſed laudata ante in auxilium vocanda medicamenta; quae ſunt balnea vaporoſa, fomenta, cataplaſmata, & imprimis reſolventia, diluentia &c. Talia maximopere conducunt, ſi forma decocti, vel infuſi, adhibeantur, & tepida quantitate convenienti hauriantur. Cavendum autem, ne abunde nimis propinata ventriculum gravent, & laedant. Neque minori opus eſt circum-

D ſpec-

ſpectione in exhibendis remediis ſomniferis. Mitiora anodyna uſu ſuo ſe plurimum commendant. Poſſunt quoque leniora locum habere ſtimulantia ad tuſſim ſuſcitandam, qua ad expectorationem pulmo incitetur, quandoque valde ſalutarem. Quæ huic ſcopo inſerviant, cum perito in arte nota ſint, enarrare ſuperſedeo. Cautelas, quae circa illorum electionem, doſin, & adhibendi modum obſervandae, medentem ratio doceat. Tandem, ad curam recte peragendam, ſuccurrunt clysmata, & quidem lenia, quae primas vias laxando, & lubricando egregie valent. Acriora paulo poſſunt quandoque admitti, ſi ea vel morbi vis, vel aegri temperies, ſuadeat.

Qua ratione regimen rerum ſex non naturalium ſit inſtituendum; ex ſupra dictis conſtat. Diaeta tenuis ſemper imperanda, ne alimentorum, vel potulentorum, mole oneretur aeger, cui ceterum morbus ſatis negotii faceſſit.

Quibus apte diſpoſitis, ſpes datur haud dubia, peripneumoniam, modo medelam admittat, quam feliciſſime poſſe tolli.

Quod ſi autem morbus adeo rebellis ſit, ut remediis commendatis non cedat; exitus ejus reliqui graviores metuendi ſunt.

In his anguſtiis quomodo ſe gerere debeat Medicus, ad officium ſuum debite exſequendum, ex rationali therapia patet. Nimis longum foret, ex hac, quae petenda, bene multa, & ſingulari conſideratione digna, hic afferre. Quam

obrem

obrem hic inpraeſens ſubſiſto, ſerio mihi gratulaturus, ſi ceterum inſtituto utcunque ſatisfeciſſe videbor.

FINIS.

A N N E X A.

I.

Aerem dari thoracicum, hactenus demonſtratum non eſt, &, an unquam demonſtrari poſſit, dubito.

I I.

Anatomia totius eſt Medicinae fundamentum.

I I I.

Medicamenta, vi quacunque praedita, non eosdem in omnibus corporibus praeſtant effectus.

I V.

Venae ſectio cuilibet inflammationi curandae haud quaquam convenit.

V.

Nulli ſunt morbi, ad quorum curationem felicem diaeta non plurimum valeat.

TER

INHULDIGINGE

VAN DEN

WEL-EDELEN

HEERE

CAROLUS CARNIER,

MYNEN ZEER GELIEFDE BROEDER.

Als Zyn Ed. tot GENEESHEER *verheven wierd.*

Wyl ik u heeden zie na 't koor der Eere ſtappen,
En onder 't bly gejuich, en vrolyk handeklappen
Verkrygen d'Eerkroon, in het worſtelperk der jeucht,
Dat dan het Leidſch Atheên weêrgalme van die vreucht.
En d'Echo neêrvalt, in *Schoonhovens* held're dreeven,
Om van uw' moeite, en vlyt, aldaar een' blyk te geeven.
Zoo kroon' myn Zang-nimf, U, gedoſt in 't Feeſtgewaat,
Daar g'in deez' rol ontvouwt der Menſchen jammerſtaat,

En

En keurig onderzoekt, de nuttige Artzenijen,
Wyl gy het oog laat door een veld van kruiden weijen.
Minerva kroon u zelfs, wyl gy treedt op het ſpoor
Der ſchrandere Artzen, in het hooge Tempelkoor.
Daar voor uw onderzoek, gehaalt in duiſt're nachten,
De zuchtenden al reets op uwe byſtandt wachten.
Ga heên, vertoef dan niet, zoo zy uw' wyze raat
Den kranken tot een' ſteun, der zieken toeverlaat.
En wordt 't dan eind'lyk tydt om vrucht van vreucht te plukken
Dan wenſche ik dat in 't kort zal naa genoegen lukken,
Dat men uw' zyde ziet verſiert met eene Maacht,
Wier ſchoonheidt U bekoort, en 't minziek oog behaacht.

F. LIETAERT.

TER

TER EERE
VAN DEN
EDELE HEERE
CAREL CARNIER,

Als Zyn Ed. tot *Geneesheer* verheven wierd.

Kroond dan Apollo *zelvs met krakende Laurieren*
Dees dag uw hoovd myn Vriend! in weerwil van de nyd;
Wil Hy met 't Doctoraat uw ſchrander brein vercieren
Als zynen echten zoon: verzuym dan moeit' nog tyd,
Om voor het leven van den ſterveling te plyten,
Wild altyd onvertſaagd de dood uw weerſtand bien;
Dan zuld Gy zonder blaam ſteeds van uw pligt u quyten,
En altyd uwe Konſt met lov betalen zien.

J. G. WILLEMSE,
Med. Stud.